

Educar el cor

Els sentiments es formen d'una manera especial durant la infantesa. A aprendre a estimar se n'aprèn des de menuts, i els principals mestres en són els pares, com s'assenyala en aquest article.

L'educació és un dret i un deure dels pares que perllonga, d'alguna manera, la generació; hom pot dir que el fill, en tant que persona, és el fi primari al qual tendeix l'amor dels esposos en Déu. L'educació surt així com la continuació de l'amor que ha portat a la vida el fill, on els pares cerquen donar-li els recursos perquè pugui ser feliç, capaç d'assumir el seu lloc al món amb gràcia humana i sobrenatural.

Els pares cristians veuen en cada fill una mostra de la confiança de Déu, i educar-los bé és -com deia sant Josepmaria- **el millor negoci**, un negoci que comença en la concepció i fa els primers passos en l'educació dels sentiments, de la afectivitat. Si els pares s'estimen i veuen en el fill la culminació del seu lliurament, l'educaran en l'amor i per estimar; en altres paraules: correspon als pares primàriament educar l'afectivitat dels fills, normalitzar els seus afectes, aconseguir que siguin nens serens.

Els sentiments es formen d'una manera especial durant la infantesa. Després, en l'adolescència, es poden produir les crisis afectives, i els pares han de col·laborar perquè els fills les solucionin. Si els menuts han estat criats afables, estables, superaran amb més facilitat aquests moments difícils. A més, l'equilibri emocional afavoreix el creixement dels hàbits de la intel·ligència i la voluntat; sense harmonia afectiva, és més difícil el desenvolupament de l'esperit.

Lògicament, una condició imprescindible per edificar una bona base sentimental-afectiva és que els mateixos pares mirin de perfeccionar la seva pròpia estabilitat emocional. Com? Millorant la convivència familiar i tenint cura de la seva unió, demostrant -amb prudència- el seu amor mutu davant dels fills. Tanmateix, a vegades hom s'inclina a pensar que els afectes o els sentiments desborden l'àmbit educatiu familiar, potser perquè sembla que són quelcom que s'esdevé, que escapen al nostre control i no podem canviar. Fins i tot hom arriba a veure'ls des d'una perspectiva negativa, perquè el pecat ha desordenat les passions, i aquestes dificulten l'obrar racionalment.

EN L'ORIGEN DE LA PERSONALITAT

Aquesta actitud passiva o fins negativa, present en moltes religions i tradicions morals, contrasta fortament amb les paraules que Déu va adreçar al profeta Ezequiel: *els donaré un cor de carn, perquè segueixin els meus preceptes, guardin els meus decrets i els posin en pràctica*¹. Tenir un cor de carn, un cor capaç d'estimar, es presenta com una realitat creada per seguir la voluntat divina: les passions desordenades no serien tant un fruit de l'excés de cor com la conseqüència de tenir un mal cor, que ha de ser guarit. Així ho va confirmar Jesucrist: *l'home bo, del bon tresor del seu cor, en treu la bondat, i l'home dolent, del seu tresor dolent, en treu el mal. Perquè del*

¹ Ez 11, 19-20.

*que sobreïx del cor, en parla la boca*². Del cor surten les coses que fan impur l'home³, però també totes les bones.

L'home necessita dels afectes, ja que són un motor poderós per a l'acció. Cada un tendeix cap allò que li agrada, i l'educació consisteix a ajudar a que coincideixi amb el bé de la persona. Cal comportar-se de manera noble i amb passió: què hi ha més natural que l'amor d'una mare pel seu fill? I, com mena aquest afecte a tants actes de sacrifici, portats amb alegria! I, davant d'una realitat que resulta, per qualsevol motiu, desagradable, és molt més fàcil defugir-la!: en un determinat moment, percebre la "lletjor" d'una acció dolenta pot ser un motiu més fort per no cometre-la que milers de raonaments.

Evidentment, això no s'ha de confondre amb una visió sentimental de la moralitat. No es tracta de que la vida ètica i el tracte amb Déu s'hagin d'abandonar en els sentiments. Com sempre, el model és Crist: en Ell, perfecte Home, veiem com afectes i passions cooperen al recte obrar: Jesús es commou davant la realitat de la mort, i fa miracles; a Getsemaní, trobem la força d'una oració que dóna curs a vivíssims sentiments, fins i tot l'envaeix la passió de la ira -bona aquí-, quan restitueix al Temple la seva dignitat⁴. Quan s'estima de debò, és normal que l'home s'apassioni. Per contra, resulta poc agradable veure algú fer les coses per complir, amb desgana, sense posar-hi el cor. Però això no significa deixar-se arrossegar pels afectes: tot i que el primer és posar el cap en allò que es fa, el sentiment dóna cordialitat a la raó, fa que el bo sigui agradable; la raó proporciona llum, harmonia i unitat als sentiments.

FACILITAR LA PURIFICACIÓ DEL COR

En la constitució de l'home, les passions tenen com a finalitat facilitar l'acció voluntària, més que difuminar-la o dificultar-la. «La perfecció moral és que l'home no sigui mogut al bé només per la seva voluntat, sinó també pel seu apetit sensible segons aquesta paraula del salm: "Ple de goig i amb tot el cor, aclamo el Déu que n'és vida"(Sal 84, 3)»⁵. Per això, no és convenient voler suprimir o "controlar" les passions, com si fossin una cosa dolenta o rebutjable. Encara que el pecat original les hagi desordenades, no les ha desnaturalitzades, ni les ha corrompudes d'una manera absoluta i irreparable. Cal orientar de manera positiva l'emotivitat, dirigint-la cap als béns veritables: l'amor a Déu i als altres. Per això els educadors, en primer lloc els pares, han de cercar que l'educand, tant com sigui possible, gaudeixi fent el bé.

Formar l'afectivitat requereix, en primer lloc, facilitar als fills que es coneguin, i que sentin, d'una manera proporcionada a la realitat que ha despertat la seva sensibilitat. Es tracta d'ajudar a superar, a transcendir, aquell afecte fins a veure en la seva justa mesura la causa que l'ha provocat. Potser el resultat d'aquesta reflexió serà l'intent d'influir positivament per modificar aquesta causa; en altres ocasions -la mort d'un ésser estimat, una malaltia greu-, la realitat no es podrà canviar i serà el moment d'ensenyar a acceptar els esdeveniments com vinguts de la mà de Déu, que ens vol com un Pare al seu fill. Altres vegades, arran d'un enuig, d'una reacció de por, o

² Lc 6, 45.

³ Cf Mc 7, 20-23.

⁴ Cf Mc 5, 40-43, 14, 32ss; 11, 15-17.

⁵ Catecisme de l'Església Catòlica, n. 1770.

d'una antipatia, el pare o la mare poden parlar amb els fills, ajudant-los a que entenguin -en la mesura del possible- el perquè d'aquesta sensació, de manera que puguin superar-la; així es coneixeran millor a si mateixos i seran més capaços de posar al seu lloc el món dels afectes.

A més, els educadors poden preparar l'infant o el jove perquè reconegui -en si mateix i en els altres- un determinat sentiment. Cal crear situacions, com són les històries de la literatura o del cinema, a través de les quals és possible aprendre a donar respostes afectives proporcionades, que col·laboren a modelar el món emocional de l'home i la dona. Un relat interpel·la qui ho veu, llegeix o escolta, i mou els sentiments en una determinada direcció, i l'acostuma a una determinada manera de mirar la realitat. Depenent de l'edat -en aquest sentit, la influència pot ser major com més petit sigui el nen-, una història d'aventures, o de suspens, o bé un relat romàntic, poden contribuir a reforçar els sentiments adequats davant de situacions que objectivament els mereixen: indignació davant la injustícia, compassió pels desvalguts, admiració respecte al sacrifici, amor davant de la bellesa. Contribuirà, a més, a fomentar el desig de posseir aquests sentiments, perquè són bonics, fonts de perfecció i noblesa.

Ben encarrilat, l'interès per les bones històries també educa progressivament el gust estètic i la capacitat de discriminar les que tenen qualitat. Això enforteix el sentit crític, i és una eficaç ajuda per prevenir la manca de to humà, que de vegades degenera en grolleria i en descuit del pudor. Sobretot en les societats de l'anomenat primer món, s'ha generalitzat un concepte de "espontaneïtat" i "naturalitat" que sovint resulta aliè al decòrum. Qui s'habitua a aquest tipus d'ambients -amb independència de l'edat- acaba rebaixant la seva pròpia sensibilitat i animalitzant (o frivolitza) les reaccions afectives. Els pares han de comunicar als fills una actitud de rebuig a la vulgaritat, també quan no es parla de qüestions directament sensuals.

D'altra banda, convé recordar que l'educació de l'afectivitat no s'identifica amb l'educació de la sexualitat: aquesta és només una part del camp emotiu. Certament, però, quan s'ha assolit un ambient de confiança en la família serà més fàcil que els pares parlin amb els fills sobre la grandesa i el sentit de l'amor humà, i els donin a poc a poc, des de petits, els recursos -mitjançant l'educació dels sentiments i les virtuts- per orientar adequadament aquesta faceta de la vida.

UN COR A LA MIDA DE CRIST

En definitiva, l'educació de les emocions fomenta en els fills un cor gran, capaç d'estimar de veritat Déu i els homes, capaç de ***sentir les preocupacions dels qui ens volten, saber perdonar i comprendre: sacrificar-se, amb Jesucrist, per totes les ànimes***⁶. Una atmosfera de serenitat i exigència contribueix com per osmosi a donar confiança i estabilitat al complex món dels sentiments. Si els fills es veuen estimats incondicionalment, si aprecien que obrar bé és motiu d'alegria per als pares, i que els seus errors no porten a que se'ls retiri la confiança, si se'ls facilita la sinceritat i que manifestin les seves emocions... creixen en un clima interior habitual d'ordre i assossec, on predominen els sentiments positius (comprensió, alegria, confiança), mentre que allò que treu la pau (enuigs, rebequeries, enveges) es percep com una invitació a accions concretes com demanar perdó, perdonar, o tenir algun gest d'afecte.

⁶ Sant Josepmaria, *És Crist que passa*, n. 158.

Calen cors enamorats de les coses que paguen realment la pena; enamorats, sobretot, de Déu⁷. Res no ajuda més a què els afectes madurin que abandonar el cor en el Senyor i en el compliment de la seva voluntat: per això, com ensenyava sant Josepmaria, cal posar-li **set baldons, un per cada pecat capital**⁸: perquè en tot cor hi ha afectes que són només per a lliurar-los a Déu, i la consciència perd la pau quan els dirigeix a altres coses. La veritable puresa de l'ànima passa per tancar les portes a tot allò que impliqui donar a les criatures o al propi jo el que pertany a Crist; passa per "assegurar" que la capacitat d'estimar i voler de la persona estigui ajustada, no desarticulada. Per això, la imatge dels set baldons va més enllà de la moderació de la concupiscència, o de la preocupació excessiva pels béns materials: ens recorda que cal lluitar contra la vanitat, controlar la imaginació, purificar la memòria, moderar la gana en els menjars, fomentar el tracte amable amb qui ens irrita... La paradoxa és que, quan es posen "grillons" al cor, n'augmenta la llibertat d'estimar amb tota la força inalterada.

La humanitat santíssima del Senyor és el gresol on millor es pot afinar el cor i els seus afectes. Ensenyar als fills menuts a tractar Jesús i la seva Mare amb el mateix cor i manifestacions d'afecte amb que volen els pares afavoreix, en la mesura de la seva edat, que descobreixin la veritable grandesa dels seus afectes i que el Senyor s'introdueixi dins l'ànima. Un cor que guarda la seva integritat per a Déu, es posseeix sencer i és capaç de donar-se totalment.

Des d'aquesta perspectiva, el cor esdevé un símbol de profunda riquesa antropològica: és el centre de la persona, el lloc on les potències més íntimes i elevades de l'home convergeixen, i on la persona pren les energies per actuar. Un motor que ha de ser educat perquè canalitzi tota la potència en la direcció justa. Per educar així, per poder estimar i ensenyar a estimar amb aquesta força, **cal que cada un extirpi de la seva pròpia vida tot allò que destorba la Vida de Crist en nosaltres: l'afecció a la nostra comoditat, la temptació de l'egoisme, la tendència al lluïment propi. Només reproduint en nosaltres aquesta Vida de Crist, podrem transmetre-la als altres**⁹. Amb la correspondència a la gràcia i la lluita personal, l'ànima va divinitzant-se i a poc a poc el cor es torna magnànim, capaç d'esmerçar els millors esforços en la consecució de causes nobles i grans, en la realització del que es percep com la voluntat de Déu.

En alguns moments, l'home vell intentarà aconseguir els seus furs perduts, però la maduresa afectiva -una maduresa que, en part, és independent de l'edat- fa que l'home miri més enllà de les passions per descobrir què les ha desencadenades i com ha de reaccionar davant aquesta realitat. I sempre comptarà amb el refugi que li ofereixen el Senyor i la seva Mare. **Acostuma't a posar el teu pobre cor en el Dolç i Immaculat Cor de Maria, perquè te'l purifiqui de tanta escòria, i et dugui al Cor Sacratíssim i Misericordiós de Jesús**¹⁰.

J. M. Martín, J. Verdiá

⁷ Cf Sant Josepmaria, *Solc*, n. 795.

⁸ Sant Josepmaria, Tertúlia a la Lloma (València), 7-I-1975, en P. Rodríguez (ed.), Camino. Edición crítico-histórica, Rialp, Madrid 20043, pàg. 384; cf. Sant Josepmaria, Camí, n. 188.

⁹ Sant Josepmaria, *És Crist que passa*, n. 158.

¹⁰ Sant Josepmaria, *Solc*, n. 830.